

Tuve 191 inom Tuve 15:221 Tuve socken, Göteborgs kommun Arkeologisk förundersökning

Louise Olsson Thorsberg och Kalle Thorsberg

Tuve 191 inom Tuve 15:221
Tuve socken, Göteborgs kommun
Arkeologisk förundersökning

Louise Olsson Thorsberg och Kalle Thorsberg

RIO GÖTEBORG
NATUR- OCH KULTURKOOPERATIV

Tuve 191 inom Tuve 15:221, Tuve socken, Göteborgs kommun.

Arkeologisk förundersökning

Rapport 2014:2

© Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ 2014

Fastighet: Tuve 15:221, Tuve socken, Göteborgs kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-22529-2013

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6402870 m, Öst 317547 m

Höjd över havet: cirka 25 meter

Beställare: Veidekke Bostads AB

Projektnummer: 1344

Projektansvarig: Lillemor Olsson

Fältansvarig: Kalle Thorsberg

Övrig personal: Louise Olsson Thorsberg

För personalens meriter hänvisas till Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativs hemsida

Fältarbetstid: 2013-10-10 - 2013-10-10

Undersökningsområdets storlek: 2000 m²

Arkiv: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Undersökning av Tuve 191

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från

FMIS och Lantmäteriet (medgivandeavtal © Lantmäteriet Dnr R50321710_140001)

Redigering och layout: Ingemar Bengtsson

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, Hamburgsund

Sökord: Tuve 191, Tuve socken, boplat, mesolitikum, neolitikum, bronsålder, järnålder, metaltid

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Fotögatan 6B

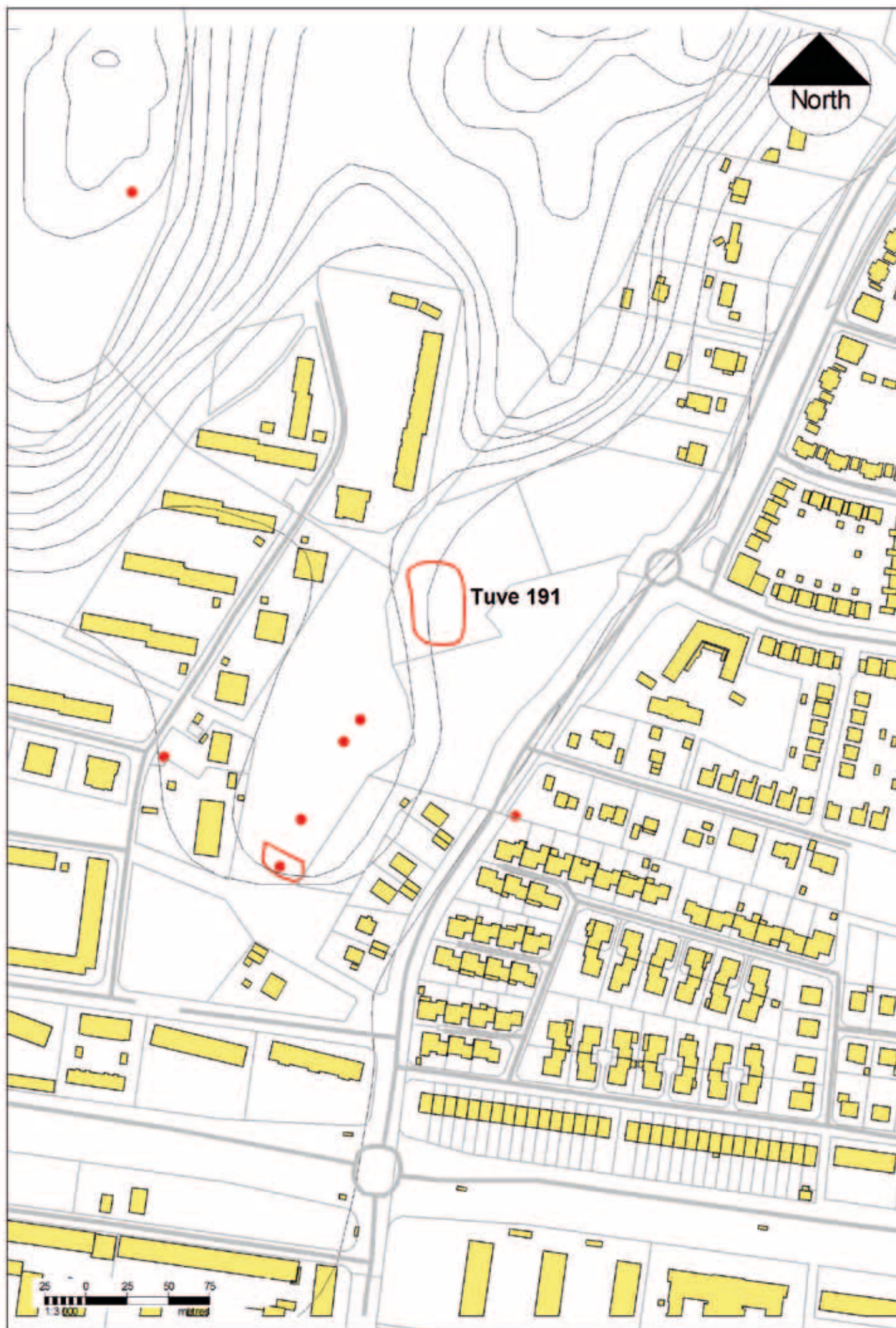
414 74 GÖTEBORG

www.riogbg.se

kontakt@riogbg.se

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Syfte	7
Metod	7
Förmedling	7
Undersökningsområdet	7
Tidigare undersökningar	8
Undersökningsresultat	8
<i>Fynd</i>	8
<i>Anläggningar</i>	10
<i>Analysresultat</i>	10
Tolkning	10
Forskningspotential	11
Pedagogisk potential	11
Antikvarisk bedömning	11
Källor	12
Bilaga	13
<i>1. Schakt</i>	

Figur 1. Översiktskarta skala 1:3000.

Tuve 191 inom Tuve 15:221

Tuve socken, Göteborgs kommun

Arkeologisk förundersökning

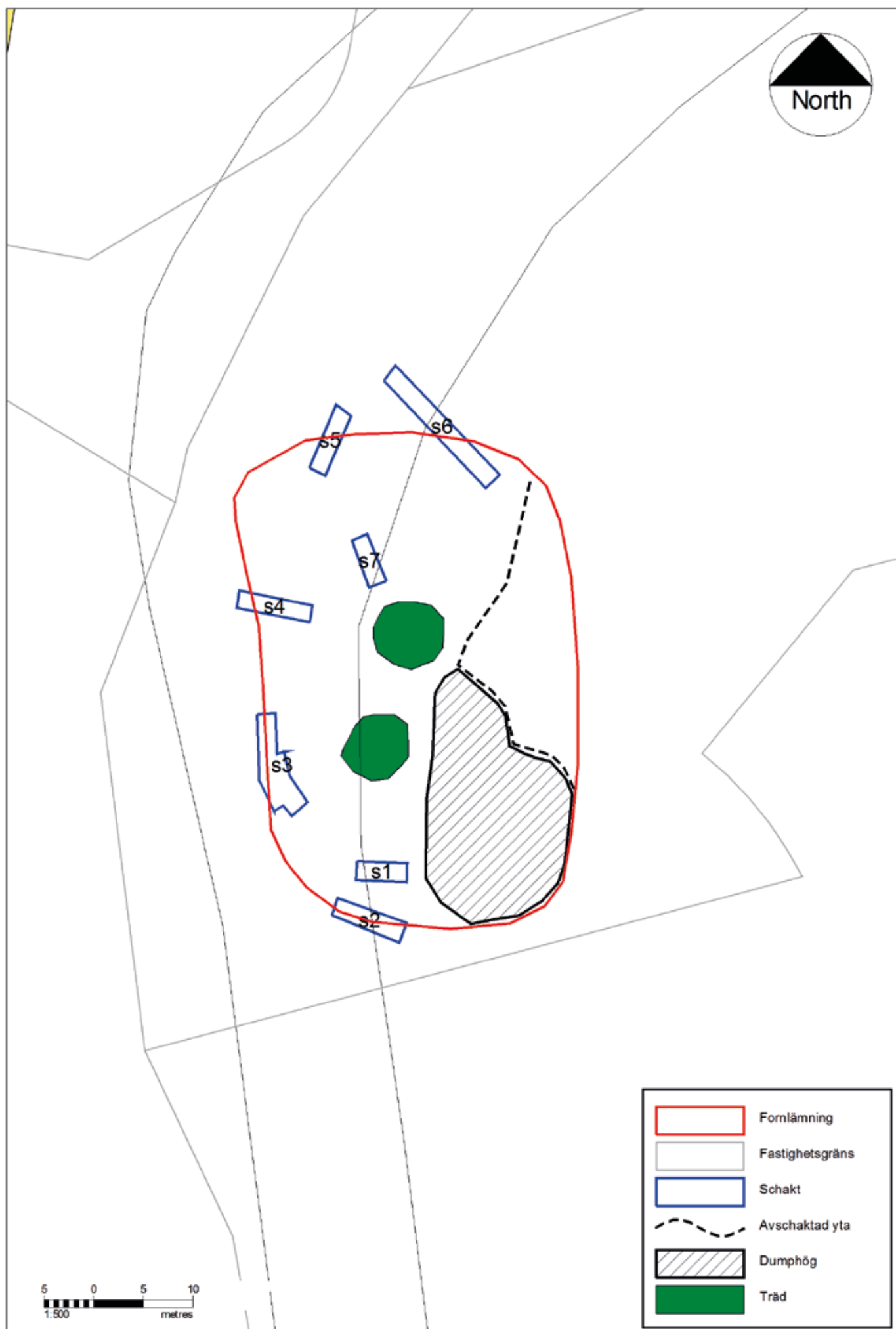
Sammanfattning

Rio Kulturkooperativ genomförde i oktober 2013 en arkeologisk förundersökning av fornlämningen Tuve 191 i Bjurslätt i Göteborg. Syftet med förundersökningarna var att avgränsa och ta reda på art och omfattning av boplatsen inför bostadsbyggande.

Genom den måhända för snabba exploateringen av den omgivande marken, där hus redan byggts, var avgränsningen av fornlämningen redan utförd av byggherren. Till detta kom att en större dumphög lagts inom fornlämningens område. Att flytta på denna hög under den dag som anslagits för undersökningen bedömdes som helt orealistiskt. På grund av dessa omständigheter begränsades det tillgängliga undersökningsområdet avsevärt. Under fältarbetet upptogs totalt 7 schakt med grävmaskin, med en sammanlagd yta av cirka 120 kvadratmeter, för att söka efter fynd och anläggningar (Figur 1-2).

I flera av schakten var lagerföljden störd genom sentida aktiviteter. Fynden påträffade under den ställvis extremt tjocka matjorden bestod av en mindre mängd flinta och keramik. Tidställningen för fynden är vid - från mellanmesolitikum till romersk järnålder. Inga av de fåtaliga fynden kan sägas stamma från ostörda kontexter.

Efter avslutat fältarbete bör Tuve 191 betraktas som undersökt och borttagen.

Figur 2. Schaktplan skala 1:500.

Syfte

Inför planerat byggande av bostäder av Veidekke Bostads AB har Rio Göteborg utfört en förundersökning av Tuve 191. Syftet med denna förundersökning var att förse Länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML.

Efter förundersökningen skulle fornlämningen vara avgränsad så att det inte rådde någon tvekan om den berördes av den planerad exploateringen. Syftet var att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet. Fornlämningens art och innehåll skulle beskrivas med hänsyn till dess antikvariska bevarandevärde samt dess pedagogiska och vetenskapliga potential. Efter genomförd undersökning skulle även förslag till preciserade frågeställningar redovisas inför eventuella kommande undersökningar.

Metod

Inom undersökningsområdet (figur 2) upptogs 7 schakt med grävmaskin där detta var möjligt och bedömdes som relevant. Delar av fornlämningsområdet var undersökningstillfället redan förstört genom exploatering. Utanför fornlämningen hade jorden redan grävts bort, det samma gällde även delar av fornlämningen. Till detta kom en inom fornlämningen lagd större hög med dumpmassor. Jordvolymen i denna var så stor att det bedömdes som ogörligt att flytta högen under den korta tid som anslagits för undersökningen. Utgångsläget för undersökningen var med andra ord inte det bästa (figur 2 - 3).

Schakten banades ner skiktvis och fynd från såväl matjord som underliggande lager insamlades. Lagerföljden beskrevs och schakten mättes in med RTK-GPS. Arbetet dokumenterades genom fotografering.

Då fornlämningen låg inom det höjdiintervall som i Göteborgsområdet berörts av den postglaciala transgressionen grävdes schakten i samtliga fall ner till glaci-alleran. I ett av schakten grävdes dessutom en god bit ner i denna.

Fynd av flinta sorterades med stöd av Sorteringsschema för flinta (Andersson m fl. 1978).

Förmedling

Inga publika förmedlingsinsatser har genomförts i samband med undersökningen.

Undersökningsområdet

Fornlämningen Tuve 191 är belägen inom området Bjurslätt i Tuve socken, Göteborgs kommun. Ytan utgörs av en delvis trädbevuxen ängsmark mellan villa-bebyggelse. Platsen är belägen på östsidan av en mindre höjdrygg som löper i nord-sydlig riktning. Norr om fornlämningen breder Hisingsparken ut sig. Denna utgör ett stort rekreatjonsområde.

Cirka 50 meter sydväst om undersökningsområdet finns Tuve 107 som utgörs av stensättningar på en mindre höjdrygg. Uppgifter om fyndplatser för flinta finns från närområdet (Tuve 192, Tuve 89). Flera stensättningar finns registrerade längre västerut (Lundby 109) samt även ett röse (Lundby 151). Cirka 700 meter västerut finns en fornborg (Lundby 110). Närliggande finns också flera recenta lämningar såsom milstenar och minnesstenar.

Tidigare undersökningar

Fornlämningen Tuve 191 påträffades vid utredning genomförd av Arkeologikon-sult 2007 (Oreheim 2007). På en yta av cirka 24 hektar grävdes 39 schakt och i två av dessa påträffades fynd i en cirka 0,2-0,4 meter tjock sand under matjorden. Fynden bestod av 10 bitar keramik varav en mynningsbit, bränd lera samt ett flintmaterial bestående av ett spånfragment och en övrig kärna. Keramiken daterades till romersk järnålder. Sandlagret innehöll sot och kol. I ett av de fyndfö-rande schakten påträffades en stenpackning. Efter avslutad undersökning kom fornlämningen att utgöras av en cirka 2000 kvadratmeter stor yta med utbred-ning om cirka 55 x 35 meter i nord-sydlig riktning.

Undersökningsresultat

Inom undersökningsytan upptogs sju schakt med grävmaskin. På detta vis un-dersöktes 120 av fornlämningens 2000 kvadratmeter. Schakten med fynd redo-visas i bilaga 1.

Stratigrafin var likartad över hela ytan med överst en matjord av varierande tjocklek (0,3 - 0,7 meter) som underlagrades av en delvis stenig, grusig och lerig sand (0,05 - 0,3 meter tjock). Under sanden följde den glaciala leran. I ett fler-tal av schakten förekom recenta störningar i form av nedgrävningar och drä-neringar. Matjordens delvis stora tjocklek indikerar kraftiga jordomflyttningar inom ytan.

Fynden i matjorden utgjordes av 2 avslag med retusch och 2 övrig slagen flin-ta. I sanden påträffades 3 bitar keramik, 1 övrig kärna, 1 kärnfragment, 1 spån-fragment, 10 avslag och 20 övrigt slagen flinta samt 1 avslag av kvarts.

I matjorden finns fynd daterbara till mesolitikum och neolitikum-bronsålder. I sanden under matjorden finns fynd från järnålder, neolitikum-bronsålder och mesolitikum. Fynd från neolitikum-bronsålder finns långt ner i sanden tillsam-mans med mesolitiska fynd vilket indikerar omrörning eller urlakade nergräv-ningar. Inga av fynden kan, utifrån kontextuella observationer, säkert sägas vara deponerade där de påträffades.

På platsen finns alltså spår av aktiviteter från mellanmesolitikum till nutid. Ett inlagrat material från mellanmesolitikum är på platsen stört av senare aktiviteter. Det är troligt att detta lager finns utanför den undersökta ytan. De iakttaga spå-ren av senare aktiviteter från neolitikum-bronsålder och järnålder kan även de fortsätta utanför det undersökta området.

Fynd

Samtliga fynd och fyndsammanhang redovisas i Bilaga 1. Nedan kommenteras kort fynd som går att datera.

I S 1 påträffades i matjorden ett avslag med retusch. Retuschen är svallad och patinerad. Flintan har senare sönderdelats igen vilket syns genom opatinerade avspaltningar. Föremålet har möjligen varit en borr ursprunglingen.

I S 2 i övergången matjord – sand framkom 3 skärvor keramik. Spjälkad grå-svart. Trolig datering romersk järnålder. Längre ner i S 2, i sanden, hittades ett kärnfragment B. Sidofragmentet är en överskärning från en ensidig enpolig kär-na och en typisk avfallsprodukt från den vanligaste kärnformen under mellan-mesolitikum. Storlek och bredd på avspaltningarna indikerar en datering till den första halvan av mellanmesolitikum.

Figur 3. Söndergrävd yta i anslutning till Tuve 191.

En övrig slagen flinta, patinerad och svallad, som påträffades i matjorden i S 3 är ett fragment av ett spånliknande avslag och troligen mesolitisk. I samma kontext finns även ett avslag med retusch. Flintan är glasig och opatinerad. Retuschen är utförd med ett mjukt instrument och delvis med yttäckande avspaltningar typiska för neolitikum – bronsålder. Längre ner i samma schakt i övergången mellan sanden och leran framkom en övrig slagen flinta. Som ovan är den ett patinerat fragment av ett spånliknande avslag som bör dateras till mesolitikum.

Bland de övriga slagna flintorna från sanden i S 4 finns ett svallat och patinerat fragment av ett spånliknande avslag som är mellanmesolitiskt och ett fragment av ett möjligen bifacialt avslag av glasig flinta med yttäckande avspaltningar typiska för tiden neolitikum – bronsålder. Ett avslag med samma slags yttäckande avspaltningar och datering påträffades längre ner i sanden än de föregående (ca 0,5 m under markytan).

I sanden i S 5 påträffades ett antal flintor möjliga att datera utifrån sönderdelningen. Ett avslag och en övrig slagen flinta är slagna från botten av en konisk (ensidig enpolig) kärna och är tillsammans med spånfragmentet (mellan-) mesolitiska.

Ett avslag från sanden i S 6 är möjligen slaget med metallhammare och dateras därmed till metalltid.

Fyndmaterialet innehåller flintor som genom sin sönderdelning (förståelse av var i en reduktionssekvens flintorna avspaltats och hur sekvensen dateras) kan dateras till två, eller möjligen tre olika faser. Största delen av materialet har avsatts under mellanmesolitikum, möjligen under en äldre del av perioden. Ett antal flintor är avfall från sönderdelningar typiska för perioden neolitikum – bronsålder. Till

Figur 4. Dumpmassor deponerade på Tuve 191.

detta kommer ett avslag som möjligen avspaltats med metallhammare. Detta kan vara samtida med föregående fas eller höra samman med den påträffade järnålderskeramiken.

I matjorden finns fynd daterbara till mesolitikum och neolitikum-bronsålder. I sanden under matjorden finns fynd från järnålder, neolitikum-bronsålder och mesolitikum. Fynd från neolitikum-bronsålder finns långt ner i sanden tillsammans med mesolitiska fynd vilket indikerar omrörning eller urlakade nergrävningar. Inga av fynden kan, utifrån kontextuella observationer, säkert sägas vara deponerade där de påträffades.

Anläggningar

Vid undersökningen dokumenterades inga förhistoriska anläggningar. Den vid utredningen påträffade stenpackningen kunde inte lokaliseras i något av schakten.

Analysresultat

Inom undersökningen har inga naturvetenskapliga analyser utförts.

Tolkning

De fragmentariskt bevarade delarna av fornlämningen Tuve 191 kan tillsammans med den observerade stratigrafen användas för en mera generell tolkning av vad som hänt på platsen. De sandiga sedimenten ovanpå den glaciala leran är rimligen rester av de postglaciala regressions- och transgressionssevenserna. Huruvida dessa sediment överlagrats av en postglacial lera går inte att avgöra.

Då fynden i sedimentet delvis går att datera till faser senare än mellanmesolitikum har jorden på platsen omrörts kraftigt. Den överliggande matjorden är så tjock att den om den ligger i läge indikerar stora omfördelningar av massor. Om matjorden helt eller delvis är påförd i ett senare skede går inte att avgöra.

Den mellanmesolitiska flintan är inlagrad av den postglaciala transgressionen. De senare fynden (flinta från neolitikum – metalltid samt keramik från romersk järnålder) tillhör inte någon observerbar kontext.

Den ringa fyndmängden med avsaknad av tolkbara kontexter gör vidare tolkningar av materialet vanskliga.

Forskningspotential

Den tillgängliga tolkbara informationen i ett material påträffat på en störd lokal, huvudsakligen bestående av ett litet fyndmaterial med endast triviala kontextuell data, har självklart ingen större forskningspotential. Vidare undersökningar kommer knappast att förändra denna bild.

Pedagogisk potential

Eftersom lokalens möjlighet att bidra med kunskap är begränsad är den pedagogiska potentialen ringa.

Antikvarisk bedömning

Inga vidare åtgärder krävs för Tuve 191. Fornlämningen bör betraktas som undersökt och borttagen.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen.

Källor

Litteratur

Andersson, Stina; Rex Svensson, Karin och Wigforss, Johan	1978	Sorteringsschema för flinta. I <i>FYND</i> rapporter 1978, red Kjerstin Cullberg, Berit Sandberg och Elizabeth Ståhl. Göteborgs Arkeologiska museum
Oreheim, Hans	2007	<i>Wieselgrensgatan. Särskild arkeologisk utredning. Tuve 15:208 m. fl. Tuve socken, Göteborgs stad. Rapporter från Arkeologikonsult 2007:2142.</i>

Bilaga

Bilaga 1. Schakt

S 1 (1,8 x 5 m, 40 cm djupt, Ö-V)

0-0,30	Matjord
0,30-0,32	Grusig sand
0,33-0,4	Lera

Kommentar: Fynd av ett avslag med retusch i sanden.

S 2 (1,8 x 7m, 40 cm djupt Ö-V)

0-0,30	Matjord
0,30-0,35	Lerig sand med grus
0,35-0,40	Lera

Kommentar: Fynd i sanden i övergången mot matjordslagret av tre skärvor keramik, troligen från romersk järnålder. I sanden påträffades ett kärnfragment och ett avslag av kvarts. Kärnfragmentet kan dateras till mellanmesolitikum. I botten av sanden hittades en övrig slagen flinta.

S 3 (1,8 x 12 m, 30 cm djupt, N-S)

0-0,25	Matjord
0,25-0,30	Lera

Kommentar: I södra delen av schaktet påträffades en störning i form av en recent anläggning. Den mätte 1,40 x 1,20 m. I dess södra del fanns rikligt med skärvig sten. I anläggningen påträffades, på ett djup av 0,25 m, buteljglas och en kaviartub.

Fynd i matjorden av 1 avslag med retusch och 2 övrig slagen flinta. I övergången mellan sanden och leran påträffades 1 övrig slagen flinta.

S 4 (1,8 x 10 m, 80 cm djupt, Ö-V)

0-0,70	Matjord
0,70-0,80	Lerig sand

Kommentar: I den västliga delen av schaktet var matjorden 0,3 tjock, under denna stenig lerig sand med flinta ner till 0,6-0,7m, där leran vidtar. I mitten av schaktet grävdes ett djupschakt ner till ca 3 m djup i leran.

Fynd i sanden av 5 avslag samt 9 övrig slagen flinta.

S 5 (1,8 x 5 m, 60 cm djupt, N-S)

0-0,30	Matjord
0,30- 0,50	Lerig sand
0,50-0,60	Sandig lera, kol och sotstrimmig mot botten.

Kommentar: Längst ner i sanden, finns sten i storleken 0,10 i diam ner mot den glaciala leran (dränering?).

Fynd i sanden av 1 kort spånfragment, 3 avslag och 8 övrig slagen flinta.

S 6 (1,80 x 15 m, 60 cm djupt, Ö-V)

0-0,40 Matjord

0,40-0,50 Lerig grusig sand

0,5- Lera

Kommentar: Mycket rötter efter fruktträden och ett par dräneringar 0,60 m ner i lera.

Fynd i den grusiga sanden av 2 avslag och 2 övriga slag flinta.

S 7 (1,8 x 5 m, 80 cm djupt, Ö-V)

0-0,40 Matjord

0,40-0,70 Lerig sand med grus

0,70-0,80 Sandig lera som ligger ovanpå lera, sten i storlek 0,10 – 0,40 m i diameter (dränering?). I övergången till den glaciala lera strimmar av sot.

Kommentar: Fynd av en övrig kärna i sanden.

RIO GÖTEBORG
NATUR- OCH KULTURKOOPERATIV

Rapport 2014:2